

Kopioisto ry

24.9.2026

Lausunto OKM:n tekoälyn pienryhmien loppuraporttiin

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7020/2024-OKM-103

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=f0d1c916-47a1-49e0-b6d9-13ae75c4d2d4>

KOPIOSTON LAUSUNTO TEKÖÄLY JA TEKIJÄNOIKEUS: VASTUULLINEN TEKÖÄLYN KEHITTÄMINEN JA KÄYTTÖ

1. KANNATATKO LUOVAN RYHMÄN EHDOTUKSIA? VOITKO EHDOTTA NILLE TÄRKEYSJÄRJESTYSTÄ?

Kopioisto kannattaa Luovan ryhmän ehdotuksia toimenpiteiksi. Kuten Luovan ryhmän loppuraportissa on todettu, generatiivinen tekoäly luo luoville aloille sekä uusia mahdollisuuksia että merkittäviä haasteita. Vaikutukset eivät kohdistu kaikkiin oikeudenhaltijoihin samalla tavalla, vaan osaan luovan työn tekijöistä huomattavasti voimakkaammin kuin toisiin.

CISACin vuonna 2024 julkaistussa generatiivisen tekoälyn taloudellisia vaikutuksia arvioivassa selvityksessä (<https://www.cisac.org/Newsroom/news-releases/global-economic-study-shows-human-creators-future-risk-generative-ai>) ennakoitaan, että audiovisuaalisen alan tekijöiden tuloista 21 prosenttia ja musiikkialan tekijöiden tuloista 24 prosenttia on vaarassa siirtyä tekoälytoimijoille vuoteen 2028 mennessä. Erityisen voimakkaasti vaikutusten ennustetaan kohdistuvan av-kääntäjiin ja dubbaajiin, joiden tuloista jopa 56 %:a on vaarassa vähentyä. Vaikka kyse on ennusteesta, selvitys havainnollistaa sitä mittaluokkaa, jolla generatiivinen tekoäly voi vaikuttaa luovaan alaan. Vaikka edellä mainittu CISACin selvitys koski vain musiikki- ja audiovisuaalista alaa, vastaavan kehityksen vaikutukset näkyvät muillakin tekijänoikeusaloilla. Erityisen voimakkaasti tekoäly vaikuttaa kuvittajiin, graafisiin suunnittelijoihin, valokuvaajiin, kirjailijoihin, kääntäjiin ja ääninäyttelijöihin. Näiden ammattiryhmien tuottamia teoksia ja suorituksia hyödynnetään tekoälymallien kehittämisessä, mutta samalla tekoälyn tuottamat sisällöt voivat vähentää ihmistyön kysyntää ja heikentää tekijöiden toimeentulomahdollisuuksia.

Tämän vuoksi on välttämätöntä varmistaa, että tekoälyn arvoketjuun sisältyy toimiva oikeuksien hallinnan, lisensoinnin ja korvaamisen järjestelmä, joka turvaa luovan työn tekijöiden mahdollisuuden harjoittaa ammattiaan myös tulevaisuudessa.

Kopioisto pitää tärkeänä, että tekoälyn vaikutuksia tarkastellaan koko tekoälyn arvoketjun näkökulmasta. Keskeinen kysymys ei ole ainoastaan tekoälyn käyttö luovan työn välineenä tai tekoälyn tuottamien sisältöjen vaikutus markkinoihin, vaan myös se, millä edellytyksillä tekijänoikeudella suojattua aineistoa voidaan käyttää tekoälyn kehittämisessä ja miten tästä käytöstä syntyy toimiva, läpinäkyvä ja oikeudenhaltijoille korvauksia tuottava lisensointimarkkina. Ensisijaisena tavoitteena tulee olla sen varmistaminen, että tekijät, esittävät taiteilijat ja muut oikeudenhaltijat voivat tosiasiallisesti käyttää oikeuksiaan ja saada teostensa

tai muun suojatun aineiston hyödyntämisestä asianmukaisen korvauksen tekijänoikeuslain edellyttämällä tavalla.

Pidämme Luovan ryhmän esittämistä toimenpiteistä keskeisimpinä seuraavia toimenpiteitä:

- Luovan työn tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden neuvotteluaseman vahvistaminen sekä korvausten turvaaminen teosten ja muiden suojan kohteiden hyödyntämisestä.
- Tekoälymallien koulutusaineistoja koskevan läpinäkyvyyden parantaminen ja oikeuksien tehokkaan hallinnoinnin mahdollistaminen.
- Toimivien lisensointimarkkinoiden ja niitä tukevien oikeudellisten rakenteiden kehittäminen.
- Henkilön kuvaan, ääneen ja olemukseen kohdistuvan suojan vahvistaminen ja tehokkaiden oikeussuojakeinojen luominen syvääväärennösten torjumiseksi.
- Vastuullisen tekoälyn ohjeistusten laatiminen.

2. KANNATATKO TEKNOLOGIARYHMÄN EHDOTUKSIA? VOITKO EHDOTTAA NIILLE TÄRKEYSJÄRJESTYSTÄ?

Kopioisto kannattaa Teknologiaryhmän ehdotuksia pelisäännöiksi. Kopioisto on samaa mieltä Teknologiatyöryhmän kanssa, että laadukas tekoäly edellyttää laadukasta dataa, ja laadukas data edellyttää läpinäkyvyyttä, dokumentointia ja laillista alkuperää. Työryhmän tavoin Kopioisto korostaa, että jos tekoälyjärjestelmä rakentuu luovan työn varaan, oikeudenhaltijoiden tulee olla osa järjestelmän arvoketjua. Tämä edellyttää oikeuksien kunnioittamista, tarvittavien lupien hankkimista sekä sitä, että aineistojen käytöstä suoritetaan asianmukaiset korvaukset.

Norjassa ja Alankomaissa on viime vuosina kehitetty lisensointimallit, joissa tekijänoikeudella suojattujen uutis- ja kirja-aineistojen käyttö tekoälymallien kouluttamisessa sekä mallien käyttö perustuvat oikeudenhaltijoiden kanssa sovittuihin ehtoihin ja korvauksiin. Näistä saadut kokemukset osoittavat, että laadukkaan datan saatavuus, toimivat lisensointiratkaisut ja oikeudenhaltijoiden asianmukainen korvaaminen eivät ole ristiriidassa tekoälyn kehittämisen kanssa.

Kopioiston näkemyksen mukaan Teknologiaryhmän ehdotuksista keskeisimpiä ovat tekijänoikeusinfrastruktuurin, metatietojen, tunnisteiden ja muiden yhteen toimivien teknisten ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönoton edistäminen. Tekijänoikeuksiin liittyvä keskustelu on pitkälti keskittynyt siihen, mitä tietoja tekoälytoimijoiden tulisi jakaa ja millä tavoin oikeudenhaltijat voivat pidättää oikeutensa. Yhtä tärkeää on varmistaa, että näiden tietojen välittämiseen on käytettävissä käytännössä toimivia, standardoituja ja koneellisesti luettavia ratkaisuja.

Kopioiston vuonna 2026 toteuttamassa hankkeessa testattiin ISCC-tunnisteiden, TDM-AI-protokollan sekä näitä yhdistävän rekisteriratkaisun käyttöä tekijänoikeustiedon välittämisessä. Hankkeen tulokset osoittavat, että oikeuksien pidättäminen, oikeudenhaltijatiedot sekä tieto kollektiivisen lisenssin saatavuudesta voidaan välittää tekoälytoimijoille teknisesti toteuttamiskelpoisella tavalla. Tämä mahdollistaa sen, että oikeudenhaltijan tahdonilmaisu ja

lisensointiin liittyvät tiedot ovat saatavilla jo siinä vaiheessa, kun aineistoja kerätään tekoälymallien koulutukseen.

Kopioisto pitää tärkeänä, että tekijänoikeusinfrastruktuuria kehitetään osana eurooppalaista yhteistyötä. EU:ssa on käynnissä useita aloitteita, joiden tavoitteena on parantaa tekijänoikeustiedon yhteen toimivuutta, luotettavuutta ja koneellista hyödynnettävyyttä. Näitä ovat muun muassa Suomen koordinoima Copyright Infrastructure Task Force (CITF), EUIPO:n CopyrightView-aloite, EUIPO:n tekijänoikeusinfrastruktuuria koskeva valmistelu sekä Euroopan komission työ koulutusaineistojen läpinäkyvyyden, TDM-oikeuksien pidätysten ja tekoälyyn liittyvien lisensiointi- ja infrastruktuuriratkaisujen kehittämiseksi.

Keskustelu tekijänoikeuksien hallinnasta tekoäly-ympäristössä ei enää ensisijaisesti kärsi teknologian puutteesta vaan yhteisten käytäntöjen, standardien ja käyttöönoton puutteesta. Näemme myös, että tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämisen tavoitteena ei tule olla pelkästään teosten tunnistaminen vaan myös lisensioinnin, raportoinnin ja korvausten kohdentamisen mahdollistaminen. Tämän vuoksi Kopioisto pitää tärkeänä, että ministeriö tukee käytännön pilotointia, jolla jo tunnistetut ratkaisut voidaan saattaa laajempaan käyttöön kansallisesti, EU-tasolla ja kansainvälisesti.

3. KANNATATKO JURIDIKKARYHMÄN EHDOTUKSIA? VOITKO EHDOTTA NIILLE TÄRKEYSJÄRJESTYSTÄ?

Kopioisto pitää Juridiikkaryhmän työtä tärkeänä erityisesti siksi, että se tunnistaa avoimesti tekoälyn ja tekijänoikeuden keskeiset kysymykset sekä niihin liittyvät eri sidosryhmien näkemyserot. Juridiikkaryhmän työn keskeinen tulos oli, että erimielisyyksistä huolimatta sidosryhmät tunnistivat myös merkittäviä yhteisiä lähtökohtia. Yhteisymmärrys vallitsi tekoälyllä tuotetun sisällön ja syvävääreännösten merkitsemisen tarpeesta, koulutusaineistojen laillisen alkuperän vaatimuksesta sekä siitä periaatteesta, että oikeudenhaltijan lupa on tarpeen aina silloin, kun teosten käyttö tekoälyn kouluttamisessa tai käytössä ei perustu tekijänoikeuslain rajoitussäännöksiin. Kopioisto jakaa Juridiikkaryhmän loppuraportin liitteessä 2 olevien teesien näkemykset.

Loppuraportissa tunnistetaan toimivien, ennakoitavien ja skaalautuvien lisensiointiratkaisujen merkitys vastuullisen tekoälyn kehittämisessä. Kopioiston näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi arvioida, miten nykyisiä kollektiivisen lisensioinnin rakenteita voitaisiin hyödyntää tekoälyn kehittämiseen ja käyttöön liittyvissä tilanteissa.

Kulttuuripoliittisessa selonteossa ja sen toimeenpanosuunnitelmassa korostetaan, että teknologisen kehityksen ja tekoälyn mukanaan tuomat mahdollisuudet tulee voida hyödyntää siten, että luovan alan oikeudenhaltijoiden oikeudet ja ansaintamahdollisuudet säilyvät turvattuina. Toimeenpanosuunnitelman mukaan tekijänoikeuslainsäädäntöä ja -järjestelmää tulee kehittää siten, että ne tukevat oikeuksien tehokasta lisensiointia, uusien ansaintamallien kehittämistä sekä tekijänoikeuden digitaalisen infrastruktuurin rakentamista. Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa on lisäksi tunnistettu selkeiden ja ennakoitavien lisenssimekanismien merkitys sekä todettu, että myös vakiintuneen tekijänoikeuslaissa säädetyn sopimuslissenssijärjestelmän hyödyntämistä ja kehittämistä voidaan tarkastella täydentävänä ratkaisuna erilaisissa käyttötilanteissa.

Kopioiston näkemyksen mukaan näiden tavoitteiden toteuttamiseksi ministeriön tulisi selvittää tekoälyn kehittämiseen ja käyttöön soveltuvan tekijänoikeuslaissa säädetyn sopimuslissenssisäännöksen soveltuvuutta erityisesti kirjallisten ja kuvataiteellisten teosten osalta. Sopimuslissenssi voisi täydentää suoraa lisensiointia tilanteissa, joissa käyttö ei perustu

tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeviin rajoitussäännöksiin ja joissa lisensoitavia teoksia ja oikeudenhaltijoita on suuri määrä. Tavoitteena olisi helpottaa luvallisen käytön järjestämistä sekä luoda ennakoitava ja käytännössä toimiva lisensointiratkaisu sekä oikeudenhaltijoille että tekoälyn kehittäjille.

4. MUITA HUOMIOITA VASTUULLISEN TEKÖÄLYN KEHITTÄMISESTÄ JA KÄYTÖSTÄ

Kopioisto katsoo, että *Tekoäly ja tekijänoikeus: Vastuullinen tekoälyn kehittäminen ja käyttö* - loppuraportti tarjoaa hyvän perustan opetus- ja kulttuuriministeriön jatkotoimille. Raportissa tunnistetut yhteiset periaatteet, Teknologiar ryhmän laatimat pelisäännöt sekä Luovan ryhmän havainnot ja ehdottamat toimenpiteet muodostavat käyttökelpoisen pohjan sekä kansalliselle että eurooppalaiselle jatkovalmistelulle. Kopioisto osallistuu mielellään jatkovalmisteluun.

Suomen tulee vaikuttaa aktiivisesti EU:n tekoäly- ja tekijänoikeusvalmisteluun

Euroopan komissio arvioi parhaillaan DSM-direktiivin toimivuutta sekä valmistelee tekoälyyn, tekijänoikeuteen ja lisensointiin liittyviä jatkotoimia. Samalla tekoälyasetuksen toimeenpano, GPAI-mallien sääntely sekä komission käynnistämät kuulemiset tekijänoikeuskysymyksistä ja luovien alojen asemasta tekoälytaloudessa luovat perustaa tuleville ratkaisuille. Suomen tulisi vaikuttaa aktiivisesti erityisesti koulutusaineistojen läpinäkyvyyteen ja siihen, että oikeudenhaltijat saavat riittävät tiedot aineistojensa käytöstä, oikeuksien pidättämiseen, toimivien lisensointimarkkinoiden kehittämiseen mukaan lukien kollektiiviset lisenssiratkaisut kuten sopimuslisenssi myös rajat ylittävissä massakäyttötilanteissa, sekä siihen, että henkilöillä on riittävä suoja omaan kuvaansa, ääneensä ja olemukseensa ja tehokkaat ja nopeat oikeussuojakeinot syvävääräennöksiin puuttumiseen.

Toimivia lisensointiratkaisuja tulee kehittää osana Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa

Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanon näkökulmasta keskeistä on luovien alojen kestävä arvonmuodostuksen turvaaminen myös tekoälyn aikakaudella. Tämän vuoksi ministeriön tulisi selvittää, miten nykyisiä lisensointijärjestelmiä voidaan hyödyntää ja tukea tekoälyn kehittämisessä ja käytössä. Erityisesti tulisi selvittää tekijänoikeuslaissa säädetyn sopimuslisenssisäännöksen soveltuvuutta kirjallisten ja kuvataiteellisten teosten käyttöön tekoälyn kouluttamisessa ja kehittämisessä. Sopimuslisenssi voisi täydentää suoraa lisensointia tilanteissa, joissa käyttö ei perustu tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeviin rajoitussäännöksiin ja joissa lisensoitavia teoksia ja oikeudenhaltijoita on suuri määrä.

Tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittäminen on osa vastuullisen tekoälyn ratkaisuja

Kopioisto pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti kansallisten ja eurooppalaisten tekijänoikeus- ja lisensointi-infrastruktuurien kehittämiseen. Tekoälyn aikakaudella infrastruktuurin tavoitteena ei ole ainoastaan teosten ja oikeudenhaltijoiden tunnistaminen, vaan myös lisensoinnin, käytön raportoinnin ja korvausten kohdentamisen mahdollistaminen. Tavoitteena tulee olla infrastruktuuri, joka tukee sekä oikeuksien hallintaa että aineistojen luvallista käyttöä.

Kopioisto selvitti vuonna 2026 toteutetussa hankkeessaan ISCC-tunnisteen, TDM-AI-protokollan ja Liccium-rekisterin soveltuvuutta oikeuksien pidättämisen, tunnistamisen ja lisensointitietojen välittämisen tarpeisiin. Hankkeen tulokset osoittavat, että olemassa olevien standardien ja teknisten ratkaisujen varaan on mahdollista rakentaa toimivia ja yhteensopivia toimintamalleja.

Kopioiston näkemyksen mukaan ministeriön tulisi hyödyntää näitä kokemuksia osana meneillään olevaa eurooppalaista valmistelua. Työ voidaan kytkeä luontevasti ministeriön

koordinoimaan CITF-yhteistyöhön sekä EUIPO:n ja Euroopan komission käynnissä oleviin hankkeisiin. Suomi voisi tuoda eurooppalaiseen valmisteluun käytännön kokemuksia ISCC-tunnisteiden, TDM-AI-protokollan ja Liccium-ratkaisun toimivuudesta sekä edistää yhteentoimivien eurooppalaisten ratkaisujen syntyä koulutusaineistojen läpinäkyvyyden, oikeuksien pidättämisen ja lisensoinnin tueksi.

Tarvitaan myös kansallisia ohjeita ja hyviä käytänteitä

Kopioisto toivoo, että opetus- ja kulttuuriministeriö laatii osana Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa suomalaisille toimijoille suunnattuja ohjeita ja hyviä käytänteitä vastuullisen tekoälyn kehittämisestä ja käytöstä. Tässä työssä voidaan hyödyntää työryhmien loppuraportin tuloksia. Ohjeistuksen tulisi käsitellä erityisesti koulutusaineistojen läpinäkyvyyttä ja dokumentointia, tekoälyllä tuotettujen sisältöjen merkitsemistä sekä teosten käyttöön liittyvien lupien ja lisenssien hankkimista. Juridiikkaryhmän teesit, Teknologiaryhmän pelisäännöt sekä Luovan ryhmän raportin ehdottamat toimenpiteet tarjoavat näihin ohjeistuksiin ja hyviin käytänteihin hyvän lähtökohdan.

Kopioisto katsoo, että vastuullisen tekoälyn edistäminen edellyttää samanaikaisesti läpinäkyvyyttä, toimivaa lisensointia ja toimivaa tekijänoikeusinfrastruktuuria. Läpinäkyvyys mahdollistaa oikeuksien käyttämisen, infrastruktuuri mahdollistaa oikeuksien tunnistamisen, pidättämisen ja hallinnoinnin, ja toimivat lisensointimekanismit mahdollistavat aineistojen laajamittaisen luvallisen käytön. Näiden elementtien kehittäminen sekä kansallisesti että EU-tasolla tukisi sekä tekoälyinnovaatioita että Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita luovien alojen kestäväen toiminnan turvaamiseksi.